

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЧНИЙ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

АНТРОПОНІМІЯ ЗАПОРІЗЬКОГО КРАЮ
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки бакалавра
спеціальності 035 Філологія
спеціалізація 035.01 Українська мова і література

Укладач /Укладачі: Ільченко І.І., кандидат філологічних наук, доцент, доцент

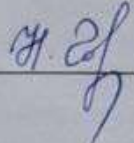
Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри української мови
Протокол № 1 від “ 31 ” серпня 2023 р.
Завідувач кафедри української мови

Р.О. Христіанінова

Ухвалено науково-методичною радою
факультету філологічного

Протокол № 1 від “ 05 ” вересня 2023 р.
Голова науково-методичної ради
факультету І.Л. Мацегора

Погоджено
Гарант освітньо-професійної програми

 Н.В. Горбач

2023 рік

1. Опис навчальної дисципліни

1	2	3	
Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма здобуття освіти	заочна (дистанційна) форма здобуття освіти
Галузь знань 03 – Гуманітарні науки	Кількість кредитів – 4	Вибіркова	
		Дисципліна вільного вибору студентів	
Спеціальність 035 «Філологія»	Загальна кількість годин – 120	Семестр: 1-й	
Спеціалізація 035.01 Українська мова та література	Змістових модулів - 6	20 год.	
		Практичні	
Рівень вищої освіти: бакалаврський	Кількість поточних контрольних заходів – 4	20 год.	
		Самостійна робота	
		80 год.	
		Вид підсумкового семестрового контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни «Антропонімія Запорізького краю» ознайомити студентів з лінгвістичною дисципліною – ономастикою, допомогти їм засвоїти основні ономастичні терміни, оволодіти основними методами дослідження.

Завдання дисципліни «Антропонімія Запорізького краю»:

- ознайомити студентів із предметом антропоніміки, найбільш ефективними методами ономастичних досліджень;
- освоїти класифікацію антропонімічної лексики;
- засвоїти закономірності формування і розвитку антропонімічних систем;
- встановлювати функціональну, семантичну, граматичну, словотвірну і синтаксичну специфіку антропонімів у порівнянні з апелятивами;
- встановлювати практичну користь дослідження пропріальної лексики;
- дати основні поняття про власне ім'я, утворення прізвищ, прізвицьк;
- розширити знання студентів про основні підрозділи ономастики, які традиційно виділяють у зв'язку з категоріями власних імен;
- визначити межі ономастичної зони.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути таких результатів навчання (знання, уміння тощо) та компетентностей:

Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи і контрольні заходи, що забезпечують досягнення результатів навчання та компетентностей
ЗК-4. Здатність бути критичним і самокритичним.	Методи: евристичний, проблемний. Контрольні заходи: презентація про розбір «травми», що вплинула на формування колективної пам'яті; аналіз усного джерела на вибір студента.
ЗК-5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.	Методи навчання: Пояснювально-ілюстративний (інтерактивна лекція, лекція з мультимедійною презентацією; проблемна лекція); частково-пошуковий (бесіда); репродуктивний (робота з навчально-методичною літературою); інтерактивні (рольові ігри, тренінгові вправи). Підсумкові контрольні заходи: екзамен. Поточні контрольні заходи: виконання самостійних, контрольних та тестових завдань системі Moodle, підготовка презентацій, виступи на практичних заняттях, виконання практичних вправах.
ЗК-10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	Методи: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, евристичний, дискусійного викладу. Контрольні заходи: усні доповіді, їх рецензування, обговорення; презентації (наукових шкіл, розбору «травм»)
ЗК-11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	Методи навчання: Пояснювально-ілюстративний (інтерактивна лекція, лекція з мультимедійною презентацією; проблемна лекція); частково-пошуковий (бесіда); репродуктивний (робота з навчально-методичною літературою); інтерактивні (рольові ігри, тренінгові вправи). Підсумкові контрольні заходи: екзамен. Поточні контрольні заходи: виконання самостійних, контрольних та тестових завдань системі Moodle, підготовка презентацій, виступи на практичних заняттях, виконання практичних вправах.
ЗК-12. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.	Реалізується на всіх контрольних заходах (письмові роботи, презентації, тестування, обговорення тощо)
СК1. Здатність до формування в учнів	Методи навчання:

ключових і предметних компетентностей та реалізації міжпредметних зв'язків.	Пояснювально-ілюстративний (інтерактивна лекція, лекція з мультимедійною презентацією; проблемна лекція); частково-пошуковий (бесіда); репродуктивний (робота з навчально-методичною літературою); інтерактивні (рольові ігри, тренінгові вправи). Підсумкові контрольні заходи: екзамен. Поточні контрольні заходи: виконання самостійних, контрольних та тестових завдань системі Moodle, підготовка презентацій, виступи на практичних заняттях, виконання практичних вправах.
СК2. Володіння основами цілепокладання, планування та проектування процесу навчання учнів.	Методи навчання: Пояснювально-ілюстративний (інтерактивна лекція, лекція з мультимедійною презентацією; проблемна лекція); частково-пошуковий (бесіда); репродуктивний (робота з навчально-методичною літературою); інтерактивні (рольові ігри, тренінгові вправи). Підсумкові контрольні заходи: екзамен. Поточні контрольні заходи: виконання самостійних, контрольних та тестових завдань системі Moodle, підготовка презентацій, виступи на практичних заняттях, виконання практичних вправах.
СК3. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів.	Реалізується на всіх контрольних заходах (письмові роботи, презентації, тестування, обговорення)

Міждисциплінарні зв'язки. Курс тісно пов'язаний з такими курсами «Сучасна українська мова», «Власна назва і суспільство», «Основи ономастичних досліджень».

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Ономастика як предмет лінгвістичного дослідження

Тема 1. Ономастична класифікація.

Класифікація термінів на позначення онімів: антропоніми, топоніми та гідроніми. Ознайомлення з науковими дослідженнями в даній галузі. Аналіз авторефератів з ономастики. Ономастичні школи та представники ономастичних шкіл в Україні. Аспекти ономастичних досліджень: лексикологічний, лексикографічний, логічний, семасіологічний, термінологічний та ін. Огляд наукової літератури з ономастики.

Змістовий модуль 2. Регіональні ономастичні напрямки

Тема 2. Дослідження регіональна ономастики: основні напрямки, представники ономастичних шкіл.

Особливості ономастики різних регіонів України (семантико-структурний аспект): Нижньої Наддніпрянщини; Середньої Наддніпрянщини; Поділля; Галичини. Процес

становлення регіональної ономастики. Ознайомлення з науковими дослідженнями в даній галузі, а саме з працями: К. Галаса, О. Стрижака, Є. Черняхівської, Ю. Карпенка, В. Лободи, Я. Пури, Д. Бучка, М. Худаша, М. Демчук, М. Торчинського, М. Габорака, а також роботи, видані польською мовою, Я. Рудницького, С. Грабця, З. Штібера, Я. Залеського та ін. Практика наукових досліджень з ономастики.

Змістовий модуль 3. Антропонімічні класи

Тема 3. Антропонімічна парадигма

Дослідження антропонімічних класів української ономастики. Класифікація антропонімічних класів: агіоніми – імена святих, андроніми – онім утворений від імені батька, чоловіка, аноніми – придумані імена, асоціоніми – власні назви, утворені від загальних, дінітонім – прізвисько, почесне звання, криптонім (фіктонім) – зашифроване ім'я, матроніми – прізвища, утворені від імені матері, патроніми – прізвища, утворені від імені батька, псевдоандроніми – придумані імена від чоловічих імен, реаліоніми – імена реально існуючих людей.

Змістовий модуль 4. Антропонімікон Запорізького краю

Тема 4. Історико-етнографічні відомості про регіони у зв'язку з формуванням місцевого ономастикону (антропонімікону).

Ознайомлення з історико-етнографічними відомостями різних хронологічних зрізів: перший часовий зріз (кінець XVI – XVIII ст.) репрезентують прізвищеві назви з козацьких Реєстрів 1581 та 1649 років і з Архіву Коша Запорозького; у якості другого часового зрізу (кінець XVIII – поч. XX ст.) залучено дані історико-етнографічних праць Д.Яворницького, А.Афанасьєва-Чужбинського, А.Скальковського, Я.Новицького. Етапи заселення Нижньої Наддніпряни.

Змістовий модуль 5. Надвеликолузька антропонімія

Тема 5. Антропонімікон Надвеликолужжя

Антропонімія надвеликолузького регіону. Представники антропонімічних регіональних шкіл. Основні праці, присвячені регіональній антропоніміці та антропонімічним класам. Лексико-семантична класифікація прізвищ. Прізвища особливої структури та семантики

Змістовий модуль 6. Прізвища

Тема 6. Лексико-семантична класифікація прізвищ

Лексико-семантична характеристика прізвищевих назв. Способи творення прізвищ: лексико-семантичний, морфологічний та морфолого-синтаксичний. Прізвища. Утворені від імен, топонімів, етронімів. Прізвища, утворені від назви постійного заняття або професії.

Тема 7. Прізвища особливої структури та семантики

Прізвища особливої структури. Прізвища особливої семантики. Діалектологічні слова як основа прізвищевих назв. Складні прізвища.

4. Структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години					Самостійна робота, год		Система накопичення балів		
		Усього годин	Лекційні Заняття, год		Практичні Заняття, год				Теор. зав-ня, к-ть балів	Практ. зав-ня, к-ть балів	Усього балів
			о/д ф.	з/дист ф.	о/д ф.	з/дист ф.	о/д ф.	з/дист ф.			
1	2	3	4	5	6		8	9	10	11	12
1	15	12	4		4		4		5	5	10
2	15	10	2		2		6		5	5	10
3	15	18	4		4		10		5	5	10
4	15	14	2		2		10		5	5	10
5	15	14	2		2		10		5	5	10
6	15	22	6		6		10		5	5	10
Усього за змістові модулі	90	90	20		20		50				60
Підсумковий семестровий контроль залік	30										40
Загалом	120										100

5. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
Змістовий модуль 1. Ономастика як предмет лінгвістичного дослідження		
Тема 1.	Ономастична класифікація	4
	Разом за змістовим модулем 1	4
Змістовий модуль 2. Регіональні ономастичні напрямки		
Тема 2.	Дослідження регіональна ономастики: основні напрямки, представники ономастичних шкіл.	2
	Разом за змістовим модулем 2	2
Змістовий модуль 3. Антропонімічні класи		
Тема 3.	Антропонімічна парадигма	4
	Разом за змістовим модулем 3	4
Змістовий модуль 4. Антропонімікон Запорізького краю		
Тема 4.	Історико-етнографічні відомості про регіони у зв'язку з формуванням місцевого ономастикону (антропонімікону)	2
	Разом за змістовим модулем 4	2

Змістовий модуль 5. Надвеликолузька антропонімія		
Тема 5.	Антропонімікон Надвеликолужжя	2
	Разом за змістовим модулем 5	2
Змістовий модуль 6. Прізвища		
Тема 6.	Лексико-семантична класифікація прізвищ	4
Тема 7	Прізвища особливої структури та семантики	2
	Разом за змістовим модулем 6	6
Усього годин		20

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
Змістовий модуль 1. Ономастика як предмет лінгвістичного дослідження		
Тема 1.	Ономастична класифікація	4
	Разом за змістовим модулем 1	4
Змістовий модуль 2. Регіональні ономастичні напрямки		
Тема 2.	Дослідження регіональна ономастики: основні напрямки, представники ономастичних шкіл.	2
	Разом за змістовим модулем 2	2
Змістовий модуль 3. Антропонімічні класи		
Тема 3.	Антропонімічна парадигма	4
	Разом за змістовим модулем 3	4
Змістовий модуль 4. Антропонімікон Запорізького краю		
Тема 4.	Історико-етнографічні відомості про регіони у зв'язку з формуванням місцевого ономастикону (антропонімікону)	2
	Разом за змістовим модулем 4	2
Змістовий модуль 5. Надвеликолузька антропонімія		
Тема 5.	Антропонімікон Надвеликолужжя	2
	Разом за змістовим модулем 5	2
Змістовий модуль 6. Прізвища		
Тема 6.	Лексико-семантична класифікація прізвищ	4
Тема 7	Прізвища особливої структури та семантики	2
	Разом за змістовим модулем 6	6
Усього годин		20

7. Види і зміст поточних контрольних заходів

№ змістового модуля	Види поточних контрольних заходів	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
1	Теоретичне завдання-тест, усна відповідь	Питання для підготовки: 1. Національна ономастика як предмет лінгвістичного дослідження. 2. Класифікація термінів на позначення онімів. 3. Ознайомлення з науковими дослідженнями в даній галузі.	Всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу.	5
	Практичне завдання – виконання завдань	Виконання завдань	Виконані вправ Правильно вирішені усі тестові завдання	5
Усього за ЗМ 1				10
2	Теоретичне завдання-тест, усна відповідь	Питання для підготовки: 1. Напрямки ономастики, регіональна ономастика 2. Дослідження з регіональної ономастики.	Всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу.	5
	Практичне завдання – виконання завдань	Виконання завдань	Виконані вправ Правильно вирішені усі тестові завдання	5
Усього за ЗМ 2				10
3	Теоретичне завдання-тест, усна відповідь	Питання для підготовки: 1. Антропонімія як напрямок ономастики. 2. Антропонімічні класи	Всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу.	5
	Практичне завдання – виконання завдань	Виконання завдань	Виконані вправ Правильно вирішені усі тестові завдання	5
Усього за ЗМ 3				10
4	Теоретичне завдання – тест, усна відповідь	Питання для підготовки: 1. Історико-етнографічні відомості про регіони у зв'язку з формуванням місцевого ономастикону	Всебічно розкриває зміст теоретичних питань використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу.	5

		(антропонімікону).		
	Практичне завдання	Презентація на тему: Антропонімічні парадигми	Виконані вправи	5
Усього за ЗМ 4				10
5	Теоретичне завдання – тест, усна відповідь	Питання для підготовки: 1. Особливості місцевого антропонімікону. 2. Динаміка чоловічих імен. 3. Динаміка жіночих імен.	Всебічно розкриває зміст теоретичних питань використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу.	5
	Практичне завдання	Підготувати презентацію на тему: Походження імен.	Виконані вправ Правильно вирішені усі тестові завдання	5
Усього за ЗМ 5				10
6	Теоретичне завдання – тест, усна відповідь	Питання для підготовки: 1. Прізвища особливої семантики. 2. Прізвища особливої структури. 3. Способи творення	Всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу.	5
	Практичне завдання	Презентація на одну з зазначених тем: Прізвища складної структури та семантики.	Виконана робота	5
Усього за ЗМ 6				10
Усього за змістові модулі	6			60

		взаємини в антропонімії Нижньої Наддніпрянщини. 20. Індоевропейські елементи в антропонімії Нижньої Наддніпрянщини.		
	Практичне завдання - доповідь з презентацією за однією з запропонованих тем	підсумкове практичне завдання	Правильно виконане завдання	10
Усього за підсумковий семестровий контроль				40

9. Рекомендована література

Основна:

1. Бачинська Г. В. Антропонімікон переселенців з Польщі на Тернопільщину: монографія. Тернопіль: Вектор 2019. 140 с.
2. Бучко Д. Г., Бучко Г. Є. Внесок львівських вчених у становлення та розвиток української ономастики. Історична та сучасна українська ономастика. Чернівці : Букрек, 2019. С. 416–428.
3. Ільченко І. І. Ойконіми Надвеликолужжя. *Nazwy terenowe i miejscowe w przestrzeni fizycznej. Geographical names in physical space*. Łódź : Wydawnictwo uniwersytetu Łódzkiego, 2020. С.157–165.
4. Ільченко І.І. Антропонімія Надвеликолужжя : навчальний посібник. LAP Lambert Academic Publishing , 2019. 76 с.
5. Котович В. В. Етнолінгвістичний аспект вивчення ойконімку України. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2019. С. 48–58.
6. Торчинський М. М. Українська ономастика: навч. посіб. Хмельницький: ХНУ, 2021. 237 с

Додаткова:

1. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. Словник української ономастичної термінології. Харків : Ранок–НТ, 2012. 256 с.
2. Вегеш А. Інформаційний заряд літературно-художніх антропонімів роману «Вічник» Мирослава Дочинця. Записки з ономастики. Збірник наукових праць. Вип. 18. Одеса: Астропринт. 2015. С.74-83.
3. Гецько Г. Топоніми й антропоніми як складники метонімічних перейменувань у сучасних медіа текстах. *Науковий вісник Ужгородського університету. Філологія*. 2021. Вип. 1 (45). С. 175–181.
4. Ільченко І.І., Ткаченко Н. В. Семантико-структурна характеристика відантропонімних назв поселень Запорізького краю. *SCIENTIFIC DEVELOPMENTS OF EUROPEAN COUNTRIES IN THE AREA OF PHILOLOGICAL RESEARCHES* : collective monograph, Włocławek. Poland. 2020. С. 238-253.
5. Ільченко І.І. Болгарські елементи в ойконімії Приазов'я. *Studia Philologia*. Збірник наукових статей. Болгарія: Великотирновський університет, 2020. Т.39. Ч. 2. С 177 -186.
6. Ільченко І. І. Відантропонімні топоніми тюркського походження Запорізького краю. Матеріали *I Міжнародної славістичної конференції, присвяченої пам'яті святих Кирила і Мефодія* / за заг. ред. О. О. Маленко. Харків – Шумен : ХІФТ, 2021. С. 72-78.
7. Лучик В.В. Слов'янська ономастика: стан і перспективи розвитку. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Мовознавство. Тернопіль, 2017. Вип. 1 (27). С. 210–213.
8. Насакіна С. В. Методи ономастичного дослідження. *Записки з ономастики*. 2018. Вип. 21. С. 176–177.